

Etické pravidlá medzinárodných súdnych orgánov a tribunálov

prof. JUDr. Ján Klučka, CSc.

Proces tzv. *judicializácie* medzinárodného práva, ktorá sa v poslednej dekáde minulého storočia prejavila v rýchlom raste medzinárodných súdnych orgánov a tribunálov, pritiahol k sebe zvýšenú pozornosť vedy medzinárodného práva predovšetkým vo vzťahu k možným problémom, ktoré so sebou prináša, resp. ktorých vznik je možné očakávať. V prevažnej väčšine prípadov sa však odborná pozornosť sústredila predovšetkým na dva základné okruhy problémov, a to na možný konflikt jurisdikcií (napríklad medzi dvomi regionálnymi orgánmi, prípadne regionálnym a univerzálnym súdnym orgánom), ako aj na možnosť rozchádzajúcich sa (divergentných) rozsudkov medzinárodných súdov v podobných veciach, škodlivým účinkom ktorým veda medzinárodného práva venovala pozornosť v rámci tzv. fragmentácie medzinárodného práva.¹

Nedielnu súčasť medzinárodného súdnictva však od jeho počiatkov tvorili otázky etickej povahy, a to ako na úrovni regionálnych, tak aj univerzálnych medzinárodných súdnych orgánov. Napriek tomu, že nevyvolali mimoriadnu pozornosť vedy medzinárodného práva, je nesporné ich nezastupiteľné miesto v medzinárodnom súdnictve, pretože napomáhajú zabezpečovať: „osobnú nezávislosť, nestrannosť a výkonnosť medzinárodných sudcov regulujúc ich súdne a mimosúdne správanie, pričom v medzinárodnom súdnictve ide o relatívne mladú a vyvíjajúcu sa oblasť“.² V tejto súvislosti možno uviesť, že úspech medzinárodného súdnictva (rovnako ako vnútroštátnych súdov) závisí v značnom rozsahu od nezávislosti, nestrannosti a bezúhonnosti jeho sudcov. Ak sudcovia vykonávajú svoje funkcie takýmto spôsobom a sú takto vnímaní aj verejnosťou, táto k nim nadobúda dôveru a rešpektuje ich rozhodnutia. Vytvorenie stavu verejnej dôvery je osobitne dôležité pre medzinárodné súdy, z ktorých viaceré sú pomerne mladé a bývajú konfrontované s nedostatkom politickej a finančnej podpory, a to aj zo strany štátov, ktoré rozhodli o ich vytvorení. Nepochybniteľný etický rozmer ich konania preto posilňuje a uľahčuje ich akceptáciu v medzinárodnom spoločenstve.

Na rozdiel od „staršieho“ vnútroštátneho súdnictva, v ktorom sú etické pravidlá viac stabilizované, prepracované a prostredníctvom etických kódexov aj „kodifikované“, v medzinárodnom súdnictve takýto stav doteraz absentuje. Je tomu aj z toho dôvodu, že k vyplneniu existujúcej medzery v tejto oblasti nemožno automaticky použiť etické pravidlá vnútroštátneho súdnictva vzhľadom na viaceré štrukturálne rozdiely medzi domácimi a medzinárodnými súdmi, pričom v medzinárodnom súdnictve možno poukázať na jeho špecifiká spočívajúce v odlišnej povahe, zložení a funkciách (v porovnaní s vnútroštátnymi súdmi).³ V konkrétnostiach možno spomenúť zloženie medzinárodných súdov, v ktorých sa ocitajú zástupcovia rozličných právnych kultúr z rôznych geografických oblastí, na obmedzenú dĺžku funkčného obdobia spojenú s možnosťou opätovného zvolenia, osobitosti sudcov na čiastočný úväzok a *ad hoc* sudcov a pod., konsenzuálny prístup sporových strán. Hádám najvýraznejší rozdiel medzi vnútroštátnym a medzinárodným súdnictvom však spočíva v dôležitej úlohe štátov na vytváraní a fungovaní medzinárodného súdnictva. Prostredníctvom ustanovovacích procesov menovania prípadne voľby medzinárodných sudcov a aj ich vplyvu na tvorbu rozpočtu medzinárodných súdnych orgánov štáty vykonávajú významný vplyv na fungovanie medzinárodného súdnictva.

¹ Bližšie k tomu pozri: ILC: Fragmentation of International Law: Difficulties arising from the Diversification and Expansion of international law: Report of Study Group of ILC (M. Koskenniemi), Geneva, 2006. (Doc. A/CN.4/L.702).

² Anja Seibert-Fohr: International Judicial Ethic. In: The Oxford Handbook of International Adjudication, OUP, 2014, pp. 757-758.

³ C. Brown: The Evolution and Application of Rules concerning Independence of the International Judiciary. In: The Law and Practice of International Courts and Tribunals. Vol. 2. No. 1, 2003, pp. 63-82.

Rovnaké štáty sa môžu stať sporovými stranami pred medzinárodným súdom, vznik ktorého iniciovali a členom ktorého je aj sudca, o menovanie ktorého sa zaslúžili. Ďalší rozdiel sa týka postavenia medzinárodných súdov v „nadštátnom“ priestore, pretože tieto pôsobia v decentralizovanom a len voľne štruktúrovanom medzinárodnom právnom poriadku, pričom predpokladom založenia ich príslušnosti, samotného konania, prípadne výkonu rozsudkov je konsenzuálny prístup sporových strán. Hoci tieto skutočnosti môžu do určitej miery zoslabovať pozície medzinárodného súdnictva, na druhej strane významne podčiarkujú potrebu pravidiel garantujúcich jeho nezávislosť a neustrannosť. Ak sú totiž takéto pravidlá funkčné, tak zabraňujú vonkajším zásahom do medzinárodných súdnych konaní, súdom a ich sudcom dovoľujú „fair“ konanie, ako aj rešpektovanie *rule of law*, čo sú skutočnosti, ktoré zvyšujúce legitimitu a dôveryhodnosť medzinárodných súdov.

Aj v dôsledku uvedených rozdielov sú v súčasnosti medzinárodné súdy a tribunály konfrontované s potrebou rozvoja *vlastnej súdnej kultúry* založenej na etických pravidlách medzinárodného súdnictva pri rešpektovaní všeobecných očakávaní spravodlivosti a slušnosti. Cieľom tejto poznámky je pokus o stručné zhodnotenie doterajšieho úsilia medzinárodného spoločenstva a medzinárodných súdov v tejto oblasti, ako aj náčrt problémov, ktoré zavádzanie etických pravidiel do praxe medzinárodných súdnych orgánov sprevádzalo a sprevádza. Naša pozornosť bude sústredená na etické pravidlá sudcov medzinárodných súdov, hoci súčasnosť potvrdzuje už aj širší „personálny“ rozmer uplatňovania etických a iných pravidiel aj na ďalšie osoby konajúce pred medzinárodnými súdmi.⁴

Spoločný etický kódex pre všetky medzinárodné súdy a tribunály?

Popri rozdieloch medzi medzinárodnými a vnútroštátnymi súdmi sa prirodzene odlišujú aj medzinárodné súdy a tribunály, a to ako zameraním svojej činnosti, tak aj procesnými špecifikami, napríklad súdy pre medzištátne spory pre akékoľvek otázky medzinárodného práva, medzinárodné trestné súdy pre trestanie páchatelov zločinov proti medzinárodnému právu, medzinárodné súdy na ochranu ľudských práv a základných slobôd, medzinárodné tribunály pre riešenie obchodných sporov pôsobiace buď samostatne alebo tvoriace súčasť inštitucionálnej štruktúry regionálnych organizácií obchodnej a hospodárskej povahy a pod. Pokiaľ pominieme vcelku ojedinelý názor, že etický kódex spoločný pre všetky medzinárodné súdy a tribunály by „mohol mať podobu medzinárodnej zmluvy regulujúcej etické chovanie medzinárodných sudcov“, pričom do procesu prípravy takéhoto globálneho etického kódexu by mali vstúpiť „Organizácia spojených národov, sudcovia, ako aj združenia právnikov (vnútroštátne a medzinárodné), ako aj akademická obec...“⁵ sa odborná diskusia sústreďuje skorej na potrebu a náležitosti medzinárodného dokumentu nezáväznej povahy, ktorý by obsahoval všeobecné a všeobecne akceptovateľné zásady etického správania sudcov medzinárodných súdov a tribunálov na spôsob Bangalorských zásad súdneho správania z r. 2002⁶ považovaných za „Magnu chartu“ Súdnej etiky pre sudcov vnútroštátnych súdov.⁷ Pre úplnosť možno uviesť, že ako Bangalorské zásady, tak aj iné medzinárodné dokumenty upravujúce správanie sa sudcov vnútroštátnych súdov boli pripravené v rámci a prostredníctvom neformálnych medzinárodných štruktúr sudcovskej spolupráce, ktoré majú povahu medzinárodných nevládných profesijných

⁴ Napríklad the Code of professional conduct for counsel appearing before the international tribunal (ICTY), Code of Professional Conduct for Defense Counsel, ICTR, 14 March 2008, the ICC Code of Professional Conduct for Counsel, ICC-ASP/4/Res.1, adopted on 2 December 2005.

A. Sawarin: Common ethical standards for counsel before the European Court of Justice and European Court of Human Rights. In: EJIL Vol. 23, No. 4, ss. 991-1014.

⁵ R. Goldstone: International Judges: Is there a Global Ethic? In: Ethics and International Affairs, September 2015, s.10.

⁶ Dostupné na: http://www.unodc.org/pdf/crime/corruption/judicial_group/Bangalore_principles.pdf.

⁷ J. P. Terhechte: Judicial Ethics for a Global Judiciary: How Judicial Network Create their own Codes of Conduct. In: German Law Journal, vol. 10, No.4, p. 510.

zokupení.⁸ Zo skorších dokumentov takejto povahy možno spomenúť Základné princípy o nezávislosti súdnictva z r. 1985 prijaté pod egidou OSN, Montrealskú všeobecnú deklaráciu o nezávislosti súdnictva z r. 1983,⁹ Všeobecnú sudcovskú Chartu prijatú v r. 1999 Ústrednou radou medzinárodnej sudcovskej asociácie, Európsku chartu o sudcovskom štatúte z r. 1998 a iné. V porovnaní s medzinárodnými sudcovskými štruktúrami vnútroštátnych sudcov je situácia v oblasti medzinárodného súdnictva odlišná. Vzhľadom na jeho špecifiká v súčasnosti neexistujú neformálne zokupenia medzinárodných sudcov, ktoré by mohli predstavovať vhodné fórum pre diskusie o jeho aktuálnych problémoch, prípadne aj na prijatie „sprievodcov“ (*guides*) resp. deklarácií obsahujúcich spoločne dohodnuté etické pravidlá. Prax potvrdzuje, že v prípade medzinárodných súdov dochádza maximálne k recipročným návštevám, ktoré majú zdvorilostný charakter a obmedzujú sa na výmenu poznatkov z rozhodovacej činnosti (prax SD EÚ a ESĽP). Organizovaním neformálnych stretnutí sudcov z viacerých medzinárodných súdov s cieľom výmeny názorov na aktuálne problémy ich činnosti sa od r. 2002 zaoberá Brandeiský Inštitút pre medzinárodných sudcov, pričom dohodnuté závery a odporúčania sú priebežne publikované v jeho časopise. V rokoch 2002 a 2003 bola pozornosť ich účastníkov venovaná aj súdnej etike sudcov medzinárodných súdnych tribunálov.¹⁰ Aj týchto dôvodov zatiaľ jediný dokument, ktorý sa vzťahuje na všetky medzinárodné súdy a tribunály, predstavujú tzv. „Burgh House princípy nezávislosti medzinárodného súdnictva“ pripravené študijnou skupinou Asociácie medzinárodného práva o praxi a konaniach medzinárodných Súdov a Tribunálov pripravené v spolupráci s americkým Projektom medzinárodných súdov a Tribunálov.¹¹ Na spomenuté špecifiká medzinárodného súdnictva reaguje aj doktrína medzinárodného práva zdôrazňujúca potrebu širšieho dialógu medzi všetkými súčasťami medzinárodného súdnictva s cieľom eliminovať snahy vytvoriť systém súdneho korporativizmu a prispieť k zvýšeniu jeho transparentnosti a legitimity, prípadne aj k vzniku profesijného združenia sudcov medzinárodných súdov.¹²

“Burgh House“ princípy nezávislosti medzinárodného súdnictva

Vzhľadom na skutočnosť, že sa jedná o zatiaľ jediný dokument zaoberajúci sa výlučne nezávislosťou medzinárodného súdnictva, je vhodná (napriek jeho nezáväznej povahe) jeho stručná charakteristika (ďalej ako BH Princípy, Princípy).¹³ Podľa viacerých jeho autorov tieto Princípy: „predstavujú prvý pokus vypracovať všeobecne uplatniteľné princípy vzťahujúce sa na sudcovskú nezávislosť a nestrannosť medzinárodných súdov a tribunálov“.¹⁴

V úvodnej časti Princípy uznávajú, že všeobecné aplikovateľné usmernenia (*guidelines*) môžu prispieť k nezávislosti a nestrannosti medzinárodného súdnictva s cieľom zabezpečiť legitimitu

⁸ Bangalorské princípy vypracovala skupina vysokopostavených sudcov v r.2001-2002 (Judicial Integrity Group). Ich záverečná verzia bola dokončená v novembri 2002 a schválená Komisiou OSN pre ľudské práva v apríli 2003.

⁹ Montreal Universal Declaration on the Independence of Justice-1983.

¹⁰ Brandeis Institute for International Judges: 2002: „Ethical Dimension of International Jurisprudence and adjudication“. Brandeis Institute for International Judges: 2003: „Towards the Development of Ethics Guidelines for International Courts“.

¹¹ The Study Group of the International Law Association on the Practice and Procedure of International Courts and Tribunals in association with the Project on International Courts and Tribunals. Burgh House principles on the Independence of the Judiciary pozri: In: 4 The Law and Practice of the International Courts and Tribunals, 2005, pp. 251-257.

¹² D. Shelton: „Legal Norms to Promote the Independence and Accountability of International Tribunals“. In: 2 (2003) The Law and Practice of the International Courts and Tribunals, pp. 27,29,62.

¹³ Bližšie k tomu pozri aspoň: P. Sands, C. MacLachlan a R. Mackenzie: „The Burgh House Principles on the Independence of the Judiciary“. In: The Law and Practice of the International Courts and Tribunals, č (2005), pp. 247-260.

¹⁴ P. Sands, C. MacLachlan, R. Mackenzie: The Burgh House Principles on the Independence of the International Judiciary. In: The Law and Practice of International Courts and Tribunals, 4 (2005), p. 247.

a účinnosť medzinárodných súdnych konaní. Pred analýzou jednotlivých princípov ich autori poukazujú na viaceré špecifiká medzinárodného súdnictva, o.i. na skutočnosť, že toto pôsobí mimo vnútroštátneho rámca a že jednotlivé medzinárodné súdy majú svoje osobitné charakteristiky, pretože v niektorých z nich nepôsobia sudcovia na „plný úväzok“, prípadne sú v postavení tzv. *ad hoc* sudcov. Berúc so úvahy tieto osobitosti autori Princípov navrhujú, aby sa v plnom rozsahu uplatňovali voči sudcom na plný úväzok (*full time judges*) a pokiaľ sa to javí vhodné, aj na sudcov na čiastočný úväzok, *ad hoc* sudcov, ako aj v medzinárodných arbitrážnych konaniach.

V ďalšej časti autori identifikovali tie princípy medzinárodného práva, ktoré by sa mali *všeobecne uplatňovať* v medzinárodnom súdnictve bez ohľadu na jeho špecifiká.

Na prvom mieste uvádzajú princíp *nezávislosti medzinárodných sudcov* od sporových strán, ďalej od štátov ich štátnej príslušnosti prípadne pobytu, hostiteľskej krajiny medzinárodného súdu, ako aj od medzinárodnej organizácie, pod egidou ktorej bol medzinárodný súd alebo tribunál zriadený. Takto definovaná sudcovská nezávislosť však nesmie byť „bezbrehá“, nekontrolovateľná a bez akýchkoľvek limitov, nakoľko by mohla viesť k sudcovskej arogancii a arbitrárnosti. V dôsledku toho je nevyhnutné, aby boli pravidlá užívania sudcovskej nezávislosti úzko prepojené s režimom ich zodpovednosti za porušenie sudcovskej nezávislosti.¹⁵

Medzi ďalšie všeobecne aplikovateľné princípy bol zaradený ten, podľa ktorého musia byť sudcovia vylúčení z akéhokoľvek neprimeraného vplyvu a z akéhokoľvek zdroja, ďalej že sú povinní rozhodovať spory nestranné a len na základe skutočností prípadu a aplikovateľného práva, že sa musia vyhýbať akémukoľvek konfliktu záujmov, ako aj situáciám, ktoré by mohli byť vnímané tak, že môžu viesť ku konfliktu záujmov, a napokon, že sudcovia sa musia zdržať akýchkoľvek nevhodných správání v súdnych a im príbuzných činnostiach.

V „operatívnej“ časti je obsiahnutých celkom 17 princípov, z ktorých niektoré bližšie rozvádzajú všeobecne aplikovateľné princípy, a niektoré sú nové. Pokiaľ ide o nezávislosť sudcov (1.2.), zdôrazňuje sa skutočnosť, že medzinárodný súd a jeho sudcovia budú vykonávať svoje funkcie nezávisle a bez zasahovania orgánov alebo predstaviteľov medzinárodnej organizácie, v rámci ktorej boli zriadené. Takéto zásahy o.i. vylučuje aj inštitút ich imunit, ktoré sú im priznané, a sú rovnocenné s diplomatickými imunitami, pričom ich uplatnenie prichádza plne do úvahy tiež v prípadoch činností vyplývajúcich zo sudcovských funkcií. O vzdaní sa sudcovskej imunity je oprávnený rozhodovať jedine súd, pričom k nemu pristúpi vtedy, ak sa domnieva, že imunita sudcu by mohla komplikovať výkon jeho funkcií. Tiež štát, na území ktorého je sídlo medzinárodného súdu, je povinný prijímať potrebné opatrenia na ochranu sudcov a ich rodín a chrániť ich pred nepriaznivými skutočnosťami dotýkajúcimi sa výkonu ich funkcií (Princíp č. 5). Ďalší princíp (Princíp č. 7) upravuje slobodu prejavu a zhromažďovania, pričom zdôrazňuje, že aj keď počas funkcie majú sudcovia právo ich výkonu, môžu ich vykonávať len tak, aby boli zlučiteľné s ich funkciami, prípadne nevytvárali dojem, že zasahujú do sudcovskej nezávislosti a nestrannosti. Pokiaľ ide o mimosúdne aktivity, Princíp č. 8 zdôrazňuje, že sudcovia nemôžu po dobu funkcie vykonávať žiadne politické funkcie a nebudú sa zapájať ani do iných mimosúdnych činností nezlučiteľných s ich súdnou funkciou, účinným a včasným fungovaním súdu alebo by mohli zasahovať, prípadne vytvárať dojem, že zasahujú do ich nezávislosti a nestrannosti. Odporúča sa tiež, aby si každý súd vytvoril mechanizmus na usmernenie sudcov vo vzťahu k ich mimosúdnyh aktivítam a účastníkom konania priznal prostriedky na vyjadrenie nespokojnosti nad spôsobom a rozsahom mimosúdnej činnosti sudcov. Ďalšie princípy (č. 9 a 10) stanovujú, že sudcovia sa nebudú angažovať v žiadnej veci, pokiaľ v nej predtým pôsobili ako agenti, poradcovia, advokáti

¹⁵ „No judicial independence without accountability“. P. Mahoney: *The International Judiciary-Independence and Accountalibilty. The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, 7 (2008), p. 320.

alebo experti jednej zo sporových strán alebo ako členovia vnútroštátneho alebo medzinárodného orgánu na riešenie sporov, ktorý v takejto veci konal predtým buď v predchádzajúcej trojročnej lehote alebo v inej lehote, ktorú súd stanoví. Vylučuje sa tiež účasť sudcu v konaní, na výsledku ktorého má materiálny, osobný, profesijný alebo finančný záujem a tiež v prípade, že takýto záujem majú ďalšie osoby, ktoré sú s ním v úzkom vzťahu (Princíp č. 11). Vo svojich osobných kontaktoch s účastníkmi konania, agentami, poradcami, advokátmi, ako aj s ďalšími účastníkmi sú sudcovia povinní vystupovať opatrne, pričom tieto kontakty treba uskutočňovať tak, by boli zlučiteľné s ich sudcovskou funkciou, pričom nesmú zasahovať alebo zavdať rozumný dôvod pre ich zasahovanie do ich nezávislosti a nestrannosti (Princíp č. 12). Počas výkonu sudcovskej funkcie sudcovia nebudú vyhľadávať a ani prijímať ponuky budúceho zamestnania, menovania alebo zisku od účastníka konania alebo ďalšej osoby, ktorá s ním udržuje vzťah, pokiaľ by to mohlo vytvoriť zdanie zasahovania do ich nezávislosti a nestrannosti. V zmysle Princípov je povinnosťou sudcu nielen ich dodržiavanie, ale aj záväzok informovať súd (a pokiaľ je to vhodné, tiež účastníkov konania) o tom, že u neho nastala niektorá zo skutočností signalizujúca ich porušenie. Napriek tomu, že sudca informoval súd o skutočnostiach zakladajúcich porušenie etických princípov, nemusí to automaticky vylúčiť jeho účasť v konkrétnom prípade, pokiaľ súd nevzniesol proti nej námietky a účastníci konania mu vyjadrili výslovný a informovaný súhlas (princípy č. 14 a 15). V každom prípade by však mali súdy prijať vlastné procesné pravidlá dovoľujúce rozhodovať o tom, či je alebo nie je vylúčená ďalšia účasť sudcu v konkrétnom prípade pre porušenie Princípov alebo pre nespôsobilosť. Konania o týchto skutočnostiach by mali byť prístupné ako sudcom, tak aj súdu a všetkým účastníkom konania (Princíp č. 16). Každý súd by mal tiež prijať procesné pravidlá, podľa ktorých by sa posudzovali sťažnosti na nevhodné správanie sudcu alebo porušenie jeho povinností, pokiaľ môžu ohrozovať jeho nezávislosť a nestrannosť. Ak by súd v takejto veci nariadil vyšetrovanie, bude v ňom zabezpečená ochrana práv a záujmov sudcu a jeho dôvernoscť. Výsledky konania budú oznámené sťažovateľovi a môžu obsahovať primerané opatrenia vrátane ukončenia funkcie sudcu. Napokon Princípy upravujú aj povinnosti bývalých sudcov, ktorí nesmú vstupovať (s výnimkou osobitných prípadov) do riešenia prípadov, na ktorých sa zúčastňovali počas svojho pôsobenia na súde, pričom v lehote troch rokov od skončenia funkcie sa nebudú angažovať ako agenti, poradcovia alebo advokáti v žiadnom konaní, v ktorom predtým pôsobili ako sudcovia.

Spôsoby úpravy etických pravidiel v medzinárodnom súdnictve

Vzhľadom na absenciu všeobecných pravidiel etického chovania medzinárodných sudcov, ako aj na špecifiká jednotlivých medzinárodných súdov a tribunálov býva ich úprava zvyčajne obsiahnutá vo viacerých dokumentoch. Na prvom mieste je to medzinárodná zmluva zriaďujúca medzinárodnú organizáciu (súčasťou ktorej je medzinárodný súd alebo tribunál, napr. Charta OSN - Medzinárodný súdny dvor), prípadne zmluva, ktorou sa zriaďuje samotný súd (Dohovor o Štatúte medzinárodného trestného súdu). V takomto prípade rozhodujú o počte a obsahu etických pravidiel zmluvné strany medzinárodnej zmluvy, prípadne štatútu medzinárodného súdu alebo tribunálu, hoci v niektorých prípadoch takéto ustanovenia absentujú.¹⁶ Pri absencii úpravy etických pravidiel sa zmluvy zvyčajne sústreďujú na proces výberu sudcov a tiež na ich morálne a odborné predpoklady pre výkon sudcovskej funkcie. Súčasná prax potvrdzuje, že podrobnejšie etické pravidlá sudcov sa upravujú v dokumentoch pripravených samotnými súdmi a v rámci ich kompetencií. V období nárastu počtu medzinárodných súdov a tribunálov možno zaznamenať trend doplňovať stručnejšiu zmluvnú úpravu o tzv. etické kódexy vypracované samotnými súdmi, ktoré sa snažia o identifikáciu etických záväzkov vlastných medzinárodnému súdnictvu, ako aj o zvýšenie transparentnosti medzinárodných súdnych konaní s cieľom redukovať potrebu vonkajšej kontroly súdnictva (ktorá by mohla byť na ujmu sudcovskej

¹⁶ Ide o prípad Súdneho dvoru EÚ, resp. Európskeho súdu pre ľudské práva, ktoré neobsahujú žiadne pravidlá správania sa sudcov.

nezávislosti). Bez ohľadu na to, ohľadne existujúcich spôsobov úpravy etických pravidiel možno súhlasiť názorom, že: „ich ustanovenia možno chápať tak, že do medzinárodného práva prinášajú uznanie potreby vytvorenia prostriedkov umožňujúcich vyvodiť zodpovednosť voči medzinárodným sudcom za ich nevhodné správanie“.¹⁷

V súčasnom období už pôsobí viacero medzinárodných súdov a tribunálov, ktoré (popri zmluvnej úprave) prijali vlastné etické kódexy. Ide o Súdny dvor EÚ ktorý svoj Kódex správania (Code of Conduct) prijal 3.júla 2007¹⁸, Rezolúciu o Súdnej etike (Resolution on Judicial Ethic) ktorú plénum Európskeho súdu pre ľudské práva prijalo 23.júna 2008, Kódex súdneho správania (Code of Judicial Conduct) prijatý Súdom karibského spoločenstva ako aj Kódex súdnej etiky (Code of Judicial Ethics) prijatý Medzinárodným trestným súdom v r.2004¹⁹. Tieto kódexy sú voči vnútroštátnej právnej úprave etických otázok v separátnom postavení²⁰ aj keď oba druhy kódexov vychádzajú z rovnakých etických princípov (sudcovská nezávislosť, nestrannosť). Hoci si tieto kódexy nerobia nárok na vyčerpávajúcu úpravu je skutočnosťou, že obsahujú etické princípy s cieľom predchádzať neakceptovateľnému chovaniu medzinárodných sudcov a posilňovať transparentnosť a predvídateľnosť medzinárodného súdnictva a tak napomáhať jeho legitimitu. Prax potvrdzuje, že pri neexistencii kódexov niekedy súdy rozhodujú aj *ad hoc* pri rešpektovaní základných pravidiel „fair“ procesu.

Kódex správania sa Súdneho dvora EÚ

Etické pravidlá sudcov Súdneho dvora EÚ (ďalej len Súdny dvor) sú obsiahnuté vo viacerých ustanoveniach jeho Štatútu (Čl. 2, 4, 6, 18 a 47), ako aj Procesného poriadku (Čl. 4 až 6). Bez ujmy na uplatňovaní ich ustanovení členovia Súdneho dvora v r. 2007 považovali za potrebné prijať aj Kódex správania (Code of Conduct - ďalej len Kódex), cieľom ktorého bolo objasnenie niektorých záväzkov vyplývajúcich pre sudcov zo Štatútu a Procesného poriadku sudcov Súdneho dvora, Súdu prvej inštancie (dnes Všeobecného súdu), ako aj Súdu pre verejnú službu. Tento Kódex bol (s účinnosťou od 1. januára 2017) nahradený novým Kódexom správania sa členov a bývalých členov Súdneho dvora Európskej únie.²¹ V jeho úvodnej časti sa podčiarkuje vhodnosť prijatia nového Kódexu s cieľom presnejšieho vymedzenia povinností vyplývajúcich pre sudcov a bývalých sudcov Súdneho dvora z príslušných ustanovení Štatútu a ďalších pravidiel. Pokiaľ ide o jeho operatívnu časť, nový Kódex je obsiahlejší ako predošlý (11 článkov) a v porovnaní s ním obsahuje viaceré podrobnejšie ustanovenia niektorých princípov (Čl. 5, 8, 9). Rozsah jeho uplatňovania je vymedzený v úvodnom Čl. 1, ktorý stanovuje, že Kódex sa vzťahuje na aktívnych a bývalých sudcov všetkých troch súdnych orgánov, z ktorých sa skladá Súdny dvor Európskej únie, pričom ich sudcovia sú povinní venovať sa plne výkonu svojich sudcovských mandátov. Svoje mandáty sudcovia vykonávajú nezávisle, nestranne, poctivo, dôstojne, lojálne a zdržanlivo pri plnom rešpektovaní princípov Kódexu. Podobne ako pri ďalších Kódexoch, aj nový Kódex na prvom mieste potvrdzuje princíp sudcovskej nezávislosti, podľa ktorého členovia súdu vykonávajú svoje funkcie nezávisle a poctivo bez toho, aby pri ich výkone zohľadňovali

¹⁷ P. Mahoney: The International Judiciary-Independence and Accountability. The Law and Practice of International Courts and Tribunals, 7 (2008), p. 322.

¹⁸ Doc.2007/C 223/01. Tento kódex bol (s účinnosťou od 1. januára 2017) nahradený novým Kódexom správania sa členov a bývalých členov Súdneho dvora Európskej únie.

¹⁹ Doc.ICC-BD-02-01-05.

²⁰ Medzi príkladmi zmluvnej úpravy možno uviesť Čl. 16 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora (Člen Súdu nemôže zastávať žiadny politický alebo správny úrad alebo byť v inom zamestnaní ktoré by malo povahu povolania), prípadne Čl. 17 (Člen súdu nemôže vystupovať v nijakom prípade pred súdom ako zástupca, poradca alebo právny zástupca (ods. 1), resp. sa zúčastniť rokovania v prípade v ktorom predtým vystupoval ako zástupca, poradca alebo právny zástupca...).

²¹ Code de conduite des membres et des anciens membres de la Court de Justice de l' Union Européenne. Čl. 11 nového Kódex uvádza, že sa zrušuje a nahradzuje predošlý Kódex s účinnosťou od 1. januára 2017.

osobné alebo národné záujmy. V dôsledku toho v rámci svojich mandátov nevyžadujú a ani sa neriadia inštrukciami inštitúcií alebo orgánov Európskej únie, ďalej vlád členských štátov, ako aj verejných a súkromných subjektov. Rešpektovaniu princípu nezávislosti zodpovedá povinnosť členov súdu neprijímať darčeky akéhokoľvek druhu, pokiaľ by ju mohli spochybniť. Rešpektovaniu princípov nezávislosti, poctivosti a dôstojnosti zodpovedá povinnosť členov súdu zdržať sa akéhokoľvek správania alebo vyjadrovania, ktoré by mohlo byť na ujmu verejnému vnímaniu princípov nezávislosti, poctivosti a dôstojnosti (Čl. 3). Princíp nezávislosti tiež sudcov zaväzuje vyhýbať sa situáciám vedúcim ku konfliktu osobných záujmov alebo pri rozumnom posúdení k záveru, že k nim mohlo dôjsť. Je tiež vylúčené, aby sa sudcovia zúčastňovali na konaniach, na ktorých majú osobný záujem a napokon princípu nestrannosti zodpovedá povinnosť členov súdu zdržať sa akéhokoľvek správania alebo vyjadrovania, ktoré by mohlo byť na ujmu verejnému vnímaniu princípov nestrannosti (Čl. 4). V porovnaní s týmito princípmi sú podrobnejšie charakterizované povinnosti sudcov ohľadom informácií a prehlásení vzťahujúcich sa na ich osobné záujmy (Čl. 5). Členovia každého súdu sú povinní informovať predsedu, že vo veci, na pojednávaní ktorej sa majú zúčastniť, existuje skutočnosť spôsobilá viesť ku konfliktu ich záujmov. V okamihu nástupu do funkcie sú tiež členovia súdov povinní odovzdať ich predsedom prehlásenia týkajúce sa svojich finančných záujmov. Ich podstatou je identifikácia subjektov, v ktorých majú finančné záujmy takého rozsahu, že by to mohlo viesť ku konfliktu záujmov, pokiaľ by sa účastníkom konania stal takýto subjekt. Finančné záujmy môžu mať v individuálnych subjektoch podobu obligácií, prípadne finančných certifikátov. Pokiaľ došlo k zmene identifikovaných subjektov, sú členovia súdov povinní podať nové prehlásenia najneskôr v do dvoch mesiacov od momentu zmeny. Údaje poskytnuté na základe informácie alebo prehlásenia je predseda súdu oprávnený overovať, pokiaľ by mal člen súdu osobný záujem na rozhodnutí sporu v konkrétnej veci. Osobitným princípom je princíp lojality (Čl. 6), v súlade s ktorým sú členovia súdov povinní lojalitou voči svojej súdnej inštitúcii. Ich povinnosťou je „zodpovedné spravovanie materiálnych zdrojov súdnej inštitúcie a zdržanie sa vonkajších komentárov, ktoré by mohli poškodiť jej dobré meno. Princíp diskretnosti ukladá členom súdov rešpektovať tajnosť porád a diskretnosť konania o súdnych a administratívnych veciach (Čl. 7). Ďalší pomerne rozsiahly princíp sa vzťahuje na vonkajšie aktivity sudcov (Čl. 8) a títo sa zaväzujú rešpektovať všetky okolnosti spojené so záväzkom ich pripravenosti na plný výkon mandátov. Sudcovia nemôžu vykonávať žiadne vonkajšie činnosti, pokiaľ nie sú zlučiteľné s ich záväzkami podľa článkov 2-4, 6 a 7 Kódexu, pričom za nezlučiteľný treba považovať výkon akejkoľvek odbornej činnosti nevyplývajúcej zo sudcovského mandátu. Existujú však aj činnosti úzko späté s vykonávaním sudcovského mandátu, na výkon ktorých môžu sudcovia dostať povolenie. Ide napríklad o reprezentáciu súdnej inštancie, ktorej sú sudcovia členmi, počas udalostí alebo vystúpení protokolárnej alebo oficiálnej povahy, ako aj o účasť na udalostiach európskeho významu týkajúcich sa európskeho práva a dialógu s vnútroštátnymi a medzinárodnými súdnymi orgánmi. Sudcom možno povoliť tiež vystúpenia v rámci pedagogických aktivít, seminárov, sympózií alebo kolokvií. Takéto vystúpenia sú však honorované len v rámci pedagogických aktivít a podľa príslušných pravidiel akademickej inštitúcie. Všetky aktivity, na výkon ktorých dostali sudcovia súhlas, sú následne zverejňované na internete. Členom súdu možno tiež povoliť výkon funkcií, ktoré nie sú odmeňované, v rôznych nadáciách alebo analogických inštitúciách, pokiaľ pôsobia v právnických, kultúrnych, umeleckých, sociálnych, športových alebo charitatívnych oblastiach, ako aj v pedagogických a výskumných inštitúciách. Je však vylúčené ich pôsobenie v riadiacich orgánoch takýchto inštitúcií, ktoré by mohlo byť na ujmu ich nezávislosti alebo by mohlo viesť ku konfliktu záujmov. Pod nadáciami alebo analogickými inštitúciami Kódex rozumie také, ktoré nemajú zárobkovú povahu a pôsobia v niektorej zo spomenutých oblastí. O povolenie na výkon takýchto činností je potrebné žiadať na osobitnom formulári súdny orgán, ktorého je sudca členom. Rovnako ako pri iných etických kódexoch, aj v novom Kódexe sú upravené povinnosti členov súdu po skončení ich funkcií (Čl. 9), ktorí sú naďalej viazaní povinnosťami plynúcimi z princípov poctivosti, dôstojnosti, lojálnosti a diskretnosti. Členovia

súdu sa po skončení mandátov zaväzujú nezúčastňovať sa žiadnym spôsobom vecí, ktoré boli v okamihu skončenia ich mandátu nerozhodnuté, ďalej vecí, ktoré boli buď priamo alebo nepriamo spojené s vecami, ktorými sa zaoberali ako sudcovia alebo generálni advokáti, a napokon počas troch rokov od skončenia funkcie bývalí sudcovia nebudú vystupovať ako zástupcovia strán buď prostredníctvom písomných podaní alebo ústnych vystúpení vo veciach, ktoré sú v konaní pred úniouými súdnymi orgánmi. Pokiaľ ide o veci nespádajúce pod záväzok neúčasti, bývalí členovia súdov môžu konať ako agenti, poradcovia alebo experti, poskytovať právne analýzy alebo vystupovať ako arbitri pri rešpektovaní princípov poctivosti, dôstojnosti, lojálnosti a diskretnosti. V prípade pochybností o uplatnení čl. 9 Kódexu sa bývalý člen súdu môže obrátiť na predsedu Súdneho dvora EÚ, ktorý rozhodne po tom, čo dostal stanovisko od svojho poradného výboru. Článok 10 Kódexu upravuje pravidlá uplatňovania Kódexu a stanovuje, že oň dbá predseda Súdneho dvora so svojim poradným výborom. Tento sa skladá z troch služobne najstarších členov súdu a podpredsedu súdu (pokiaľ nefiguruje v poradnom výbore). Ak sa jedná o člena alebo bývalého člena súdu, zasadnutia poradného výboru sa zúčastňuje predseda, podpredseda a ďalší člen súdu za účasti súdneho zapisovateľa. Potom, čo výbor vypočul člena alebo bývalého člena súdu, zverejní svoje stanovisko pri rešpektovaní štatútu Súdneho dvora.

Rezolúcia Európskeho súdu pre ľudské práva o súdnej etike

Etické pravidlá Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len ESĽP) sa opierajú o Čl. 21 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (v ktorom sú upravené kritériá pre výkon súdnej funkcie), ako aj o Čl. 3, 4 a 28 Pravidiel súdu, ktoré tieto kritériá rozvíjajú. V záujme čistoty a transparentnosti súdneho konania však sudcovia ESĽP považovali za vhodné prijať aj etické pravidlá, nakoľko môžu napomôcť zvýšeniu dôvery verejnosti k medzinárodnému súdu na ochranu ľudských práv. Etické pravidlá sa vzťahujú v plnom rozsahu na členov ESĽP a pokiaľ je to namieste, aj na bývalých sudcov a sudcov *ad hoc* (Čl. X) a obsahujú celkom desať princípov. Vedúcimi sú princípy nezávislosti a nestrannosti sudcov, okolo ktorých „oscilujú“ ďalšie princípy, porušenie ktorých môže ohroziť princíp nezávislosti alebo nestrannosti alebo oba princípy súčasne.

Na prvom mieste je uvedený princíp nezávislosti sudcov (Čl. I), podľa ktorého sú sudcovia ESĽP nezávislí od akejkoľvek vonkajšej autority alebo vplyvu. Ďalšie ustanovenie článku im ukladá povinnosť zdržať sa akejkoľvek činnosti alebo členstva v združeniach a vyhýbať sa situáciám, ktoré by mohli postihovať dôveru v ich nezávislosť.

Ďalším tradičným princípom je *nestrannosť sudcov* (Čl. II), ktorý im ukladá povinnosť výkonu súdnych funkcií nestranne so záväzkom zabezpečovať aj jej vonkajšie prejavy. Obsah tohto princípu zahŕňa povinnosť sudcov vyhýbať sa konfliktu záujmov alebo situácií, ktoré by mohli byť vnímané tak, že môžu viesť ku konfliktu záujmov. K povinnosti zachovávať princíp nestrannosti sa viaže aj spôsob výkonu slobody prejavu (Čl. VI), ktorú môžu sudcovia vykonávať len spôsobom zlučiteľným s dôstojnosťou svojej funkcie. Sudcovia sú tiež povinní zdržať sa akýchkoľvek verejných vystúpení a poznámok, ktoré by mohli podryvať autoritu Súdu alebo nastoliť dôvod k rozumných pochybnostiam o nestrannosti. Medzi ďalšie princípy, ktoré musia byť v súlade s princípmi *nezávislosti a nestrannosti* sú tie, ktoré sa týkajú ďalších (dodatočných) aktivít sudcov (Čl. VII). Tieto sú sudcovia povinní oznamovať Predsedovi Súdu a môžu sa uskutočňovať len pokiaľ budú v súlade s princípmi nezávislosti a nestrannosti, ako aj požiadavkami plného využitia pracovného času. Požiadavkám nezávislosti aj nestrannosti sudcu musí zodpovedať aj prijímanie akéhokoľvek daru alebo výhody, ktoré sa nesmie dotýkať uvedených princípov (Čl. IX), ako aj prijímanie vyznamenaní a pôct, ku ktorým môže dôjsť len vtedy, pokiaľ nevzbudzujú oprávnené pochybnosti o nezávislosti a nestrannosti sudcov O ich udelení sudcovia dopredu informujú predsedu súdu.

Princíp týkajúci sa integrity sudcov (Čl. III) im ukladá konania súladné s ich vysokým morálnym profilom predpísaným pre výkon ich funkcie, ako aj povinnosť byť si stále vedomí svojho záväzku podporovať postavenie a vážnosť súdu. Etické princípy bezprostredne spojené s výkonom sudcovskej funkcie sú upravené v princípoch Starostlivosť a kompetentnosť (Čl. IV) a Mlčanlivosť (Čl. V). Prvý z nich ukladá sudcom vykonávať svoje funkcie starostlivo, pričom na dosiahnutie vysokého stupňa ich kompetentnosti sú povinní naďalej rozvíjať svoje profesionálne schopnosti. Záväzok mlčanlivosti ukladá sudcom najvyššiu mlčanlivosť vo vzťahu k tajným alebo dôverným informáciám, ktoré sa týkajú súdnych konaní, ako aj zachovávať mlčanlivosť o pojednávaniach.

Napokon záverečné ustanovenia uvádzajú, že pokiaľ v konkrétnej situácii vzniknú pochybnosti o uplatňovaní týchto princíпов, zainteresovaný sudca môže požiadať o radu Predsedu súdu.

Kódex súdnej etiky medzinárodného trestného súdu

Sudcovia Medzinárodného trestného súdu (ďalej len Súd) sa v úvodnej časti Kódexu súdnej etiky (ďalej len Kódex) odvolávajú na svoj slávnostný sľub podľa článku 45 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, ďalej na čl. 5 ods. 1 Procesných pravidiel a pravidiel dokazovania a napokon na princípy súdnej nezávislosti, nestrannosti a riadneho správania sa sudcov podľa svojho Štatútu a Procesných pravidiel. Napriek týmto úpravám uznávajú aj potrebu všeobecne použiteľných usmernení, ktoré by mali prispieť k sudcovskej nezávislosti a nestrannosti s cieľom zabezpečenia legality a účinnosti medzinárodného súdneho procesu, berúc do úvahy medzinárodnú povahu Súdu a osobitné výzvy, s ktorými sú sudcovia konfrontovaní pri výkone svojich funkcií. Čl. 11 Kódexu potvrdzuje, že princípy v ňom obsiahnuté majú slúžiť ako usmernenia vo vzťahu k základným etickým štandardom vyžadovaným od sudcov pri výkone funkcií. Samotné princípy majú poradnú povahu a sú k dispozícii konajúcim sudcom v etických a profesionálnych otázkach, s ktorými sa stretávajú v praxi. Kódex obsahuje celkom 11 etických princíпов, pričom (rovnako ako iné Kódexy) začína s princípom nezávislosti sudcov (Čl. 3). Tento ukladá sudcom záväzok podporovať nezávislosť svojho úradu a autority Súdu a správať sa v súlade s ním pri výkone súdnych funkcií, pričom sudcovia sa nebudú zapájať do žiadnej činnosti spôsobiljej zasiahnuť do výkonu súdnych funkcií alebo zoslabiť dôveru v ich nezávislosť.

Princíp sudcovskej nestrannosti (Čl. 4) stanovuje, že sudcovia sú nestranní a pri výkone svojich funkcií budú dbať aj o vonkajšie prejavy nestrannosti. Rešpektujúc tento princíp sú sudcovia povinní vyhýbať sa akémukoľvek konfliktu záujmov a tiež situáciám, ktoré by mohli byť vnímané tak, že vyvolajú konflikt záujmov. K rešpektovaniu princíпов nezávislosti a nestrannosti sú sudcovia zviazaní tiež pri svojich verejných prejavoch a združovaní (Čl. 9), pretože ich môžu vykonávať, len pokiaľ sú zlučiteľné s ich úradom a nezasahujú do sudcovskej nezávislosti a nestrannosti. Sudcovia sa môžu zúčastňovať verejných debát týkajúcich sa právnych subjektov, súdnictva alebo jeho administratívy, ale nebudú komentovať nerozhodnuté veci a vyhnú sa výrokom, ktoré by mohlo ohroziť dôstojnosť a dobré meno Súdu. Pokiaľ ide o mimosúdne aktivity (Čl. 10), sudcovia sú povinní zdržať sa ich výkonu, pokiaľ by boli nezlučiteľné s ich súdnymi funkciami, ako aj s účinným a včasným fungovaním Súdu, prípadne by mohli zasiahnuť alebo sa možno rozumne domnievať, že zasiahnu do ich nezávislosti a nestrannosti. Rešpektovanie sudcovskej integrity (Čl. 5) sudcov zaväzuje správať sa bezúhonne a čestne v súlade so svojim postavením, a tak posilňovať verejnú dôveru v súdnictvo. V dôsledku toho sudcovia nesmú priamo a ani nepriamo prijímať dary, výhody, privilégia alebo odmeny, ktoré by mohli byť posudzované tak, že ich účelom bolo ovplyvniť výkon súdnych funkcií.

Etické princípy správania sa sudcov v súvislosti a počas súdneho konania sú upravené v Čl. 6 (Dôvernosť), Čl. 7 (Pracovitosť), a Čl. 8 (Správanie sa sudcov počas pojednávania). Princíp dôvernosti sudcom ukladá, aby ho rešpektovali v priebehu konzultácií týkajúcich sa súdnych funkcií a rešpektovali

utajenosť pojednávania. Pokiaľ ide o princíp usilovnosti, sudcom sa pri výkone úloh ukladá pracovať usilovne a vynakladať profesionálne úsilie na plnenie svojich povinností riadne a včas. Aj všetky meritórne rozhodnutia a akékoľvek ďalšie súdne rozhodnutia sú sudcovia povinní doručovať v primeranej lehote, pričom pre riadny chod úradu sú povinní prijímať všetky rozumné opatrenia na udržanie a zvyšovanie znalostí, odborných spôsobilostí a personálnych kvalít. Napokon počas pojednávania sú sudcovia povinní udržiavať poriadok, postupovať v súlade s uznávanými dobrými mravmi, zostávať trpezliví a zdvorilí voči účastníkom konania a verejnosti a požadovať od nich, aby sa správali rovnako. Sudcovia budú postupovať ostražite pri kladení otázok svedkom alebo obetiam v súlade s Pravidlami, pričom osobitnú pozornosť budú venovať právam účastníkov na rovnakú ochranu a výhody vyplývajúce z právnych pravidiel. Napokon sudcovia sú povinní vyhnúť sa správaniu alebo komentárom, ktoré sú rasistické, sexistické alebo inak ponižujúce a zabezpečovať, aby sa ktorýkoľvek účastník takýchto komentárov alebo správania zdržal.

Kódex súdneho správania Súdu Karibského spoločenstva

Prvý rozdiel, ktorý možno zaregistrovať pri porovnaní Kódexu súdneho správania Súdu Karibského spoločenstva (ďalej len Kódex) s už spomenutými kódexami, spočíva v podrobnejšej úprave viacerých správaní sudcov spôsobilých porušiť princípy súdnej etiky. Ďalším špecifikom je, že pri niektorých konaniach narušujúcich etické princípy možno (za splnenia určitých podmienok) v súdnom konaní naďalej pokračovať. V preambule Kódexu sa zdôrazňuje, že princípy a pravidlá v ňom uvedené majú za cieľ vytvoriť štandardy etického správania sudcov, pričom k ich uplatneniu dochádza pri zohľadnení všetkých relevantných skutočností konkrétneho prípadu a rešpektovaní súdnej nezávislosti a právnych predpisov. Ich cieľom je poskytnúť usmernenie sudcom a vytvoriť potrebnú štruktúru na úpravu sudcovského správania. Samotný Kódex obsahuje celkom sedem princíпов, pričom ich súčasťou je kratší alebo dlhší zoznam tých správaní sudcov, ktoré ich porušujú. Najdlhší zoznam (celkom 24 položiek) je pripojený k prvému princípu „Vhodnosť správania sa sudcov“. Úvodom sa zdôrazňuje, že sudca ako subjekt stálej pozornosti verejnosti je povinný zaviazat sa k osobným obmedzeniam, ktoré by pre ostatných mohli byť považované za obťažujúce, pričom jeho konanie musí byť v súlade s dôstojnosťou sudcovského úradu. Ďalšia skupina zakázaných konaní sa týka vzťahov sudcov k rôznym kategóriám osôb, ktoré by mohli narušiť etický princíp vhodnosti jeho správania. Príkladne možno uviesť záväzok sudcov vyhýbať sa osobným vzťahom s členmi právnických profesií, ktorí vystupujú pred Súdom, kde sudca pôsobí, pokiaľ by mohli zakladať podozrenie z protekcionárstva alebo ohrozovať ich nestrannosť. S výnimkou mimoriadnych okolností a nevyhnutnosti sa sudca nebude zúčastňovať súdneho konania, v ktorom príslušník jeho rodiny vystupuje ako zástupca sporovej strany alebo je s prerokovaným prípadom spojený inak. Sudca je tiež povinný vyhýbať sa tomu, aby vo svojej rezidencii prijímal členov právnickej komunity alebo klientov za okolností, ktoré by mohli vyvolať podozrenie z nevhodnosti takéhoto správania. Povinnosťou sudcu je tiež nedovoliť členom svojej rodiny vstup do sociálnych alebo iných vzťahov, ktoré by mohli nevhodne vplývať na jeho sudcovské správanie, prípadne rozhodovanie.

Viacero konkrétnych ustanovení Kódexu sa týka politicky zameraných aktivít sudcov. Podobne ako pri iných kódexoch sa sudcom ukladá, aby od momentu svojho menovania ukončili všetky politické aktivity vrátane členstva v politických stranách, podpory finančných fondov politických strán, finančných príspevkov v rámci politických kampaní, ako aj verejnej účasti na akciách politických strán. Sudca by sa mal tiež zdržať členstva v iných skupinách a organizáciách, ako aj účasti na verejných diskusiách, ktoré by mohli podkopať dôveru v jeho nestrannosť a vo vzťahu k veciam, ktoré boli predložené súdu. Nie je však vylúčené členstvo v sudcovských asociáciách, prípadne iných organizáciách reprezentujúcich záujmy sudcov, prehlbujúcich sudcovskú výchovu a tréning

a chrániacich sudcovskú nezávislosť. Z inej ako politickej oblasti sa sudcovi zakazuje výkon exekučnej a zvereneckej činnosti, ako aj predchádzajúcej právnej profesie.

Pokiaľ ide o dovolené činnosti, sudcovia sa môžu venovať publikovaniu, prednáškam, vyučovaniu a iným aktivitám týkajúcich sa práva, právneho systému, súdnej administratívy a zúčastňovať sa verejných vypočutí pred oficiálnymi orgánmi vo veciach týkajúcich sa práva, právneho systému a súdnej administratívy. Takisto sa im povoľuje členstvo v orgánoch, cieľom ktorých je zlepšenie právneho poriadku, právneho systému a súdnej administratívy. Medzi dovolené vonkajšie aktivity netýkajúce sa práva a právnych otázok patrí právo sudcu vyjadrovať sa verejne k nepravým otázkam a zúčastňovať sa na historických, vyučovacích, kultúrnych, športových, sociálnych podujatiach a na charitatívnych aktivitách, pokiaľ sa nedotýkajú dôstojnosti súdneho úradu a výkonu súdnych funkcií. V súvislosti s výkonom takýchto činností môže sudca dostať odmeny alebo náhrady, pokiaľ sú poskytnuté v rozumnom rozsahu a nemôžu vyvolať dojem, že sa nimi ovplyvňuje výkon sudcovských funkcií. Napokon pokiaľ ide o prijímanie rôznych výhod, sudca a ani členovia jeho rodiny nebudú požadovať a ani prijímať dary, dedičstvá alebo pôžičky s cieľom niečo vykonať alebo sa zdržať určitého konania v súvislosti s výkonom sudcovskej funkcie. Ak je to v súlade s právom, sudca môže príležitostne prijať malý spomienkový darček alebo výhodu, pokiaľ neexistuje rozumný dôvod pre presvedčenie, že boli poskytnuté za účelom ovplyvnenia pri výkone funkcie.

Obsahom druhého princípu je nezávislosť sudcov, v súlade s ktorou sú povinní ju dodržiavať ako z individuálnych, tak aj inštitucionálnych aspektov. V dôsledku toho je sudca povinný vykonávať svoju funkciu nezávisle a výlučne na základe vlastného zhodnotenia faktov prípadu a svedomitého výkladu práva. Voči sudcovi treba považovať za vylúčené akékoľvek vonkajšie vplyvy, tlaky, hrozby alebo zasahovanie ako priame tak aj nepriame, pochádzajúce z akýchkoľvek zdrojov a dôvodov. Sudca je povinný odmietnuť akékoľvek pokusy o ovplyvňovanie svojich rozhodnutí (vrátane tých od kolegov z vlastného súdu), pokiaľ pochádzajú mimo rámca riadneho výkonu jeho súdnych povinností. Tretí princíp sa stručne venuje bezúhonnosti sudcov, ktorá je životne dôležitá pre riadny výkon súdneho úradu. V súlade s ním je sudca povinný správať sa tak, aby utvrdzoval dôveru verejnosti v bezúhonnosť súdnictva, pretože spravodlivosť musí byť nielen vykonávaná, ale musí byť aj navonok zjavné, že vykonávaná je. Obsahovo rozsiahlejší je princíp nestrannosti je považovaný za kľúčový pre riadny výkon súdnej moci, pretože sa nevzťahuje len na proces prípravy rozhodnutia, ale aj na celé konanie, ktoré prechádzalo jeho prijatím. V súlade s ním je sudca povinný vykonávať svoje povinnosti bez akýchkoľvek predsudkov, zaujatosti a vedomého prospechu. Ako na súde, tak aj mimo neho je povinný správať sa tak, aby udržiaval a posilňoval dôveru verejnosti k právnickej profesii a dôveru sporových strán v nestrannosť sudcov a súdnictva. Viaceré súčasti tohto princípu sa vzťahujú na podmienky a okolnosti vylúčenia sudcu z konania. Ako všeobecné pravidlo platí, že pokiaľ je to rozumné, sudca je povinný minimalizovať okolnosti, v dôsledku ktorých by bolo nutné jeho vylúčenie z pojednávania a rozhodovania. Počas súdneho konania alebo pred ním sudca vedome neurobí žiadne vyjadrenie, ktoré by mohlo byť považované za zjavné alebo pravdepodobne ovplyvňujúce výsledok konania alebo jeho „fair“ priebeh. Takéto vyjadrenia sudcov sú vylúčené aj voči verejnosti. Sudca rozhodne o svojom vylúčení z konania vtedy, ak nie je schopný rozhodnúť vec nestranne alebo ak by každá rozumne myslíaca a informovaná osoba nadobudla presvedčenie, že v konkrétnej veci nie je nestranný. Pokiaľ ide o konkrétnejšie dôvody vylúčenia, patrí k nim zaujatosť sudcu vo vzťahu k účastníkovi konania alebo osobná znalosť sporných dôkazných prostriedkov, ďalej skutočnosť, že sudca predtým pôsobil ako právny zástupca alebo svedok v sporovej veci pred súdom, a tiež, že sudca alebo členovia jeho rodiny majú ekonomický záujem na výsledku konania. Sudca je povinný súd sám informovať o osobných alebo zvereneckých finančných záujmoch a je povinný zisťovať aj finančné záujmy členov svojej rodiny. Osobitný aspekt tohto princípu umožňuje, aby sudca sám zverejnil dôvody, ktoré zakladajú jeho vylúčenie, ak však strany, ktoré o nich boli informované, písomne súhlasili (bez účasti

sudcu), že sa môže naďalej zúčastňovať súdneho pojednávania, môže tak urobiť. Vylúčenie sudcu sa nepožaduje ani vtedy, pokiaľ sa v nutnom prípade vyžaduje jeho rozhodnutie v situácii, keď ho iný sudca nemôže zákonne nahradiť alebo ak by za nalievavých okolností jeho neprítomnosť mohla viesť k justičnému omylu. Aj v takýchto prípadoch je však sudca povinný oboznámiť sporové strany s každým dôvodom svojho vylúčenia a zabezpečiť, že jeho oznámenie bolo písomne zachytené.

Piaty princíp sa týka rovnosti a jeho cieľom je zabezpečiť rovnosť zaobchádzania so všetkými účastníkmi konania, pričom ho treba považovať za nevyhnutný predpoklad riadneho výkonu povinností vyplývajúcich zo súdneho úradu. Pri výkone sudcovskej funkcie sudca nebude ani slovami a ani správaním prejavovať zaujatosť a predsudky voči žiadnej osobe alebo skupine osôb na základe ich rasy, farby pokožky, pohlavia, náboženstva, kasty, veku, rodinného postavenia, sexuálnej orientácie a sociálneho a ekonomického postavenia. Sudca takisto nedovolí súdnym zamestnancom alebo iným osobám, ktoré podliehajú jeho kontrole, aby rozlišovali medzi osobami alebo skupinami osôb na základe uvedených kritérií a takisto bude vyžadovať od právnych zástupcov, aby sa v konaní pred súdom zdržali takéhoto rozlišovania. Pokiaľ ide o prejav tohto princípu v mimosúdnej činnosti, sudcovi sa zakazuje členstvo alebo spojenie s organizáciou alebo spoločenstvom, ktoré praktizujú nespravodlivú diskrimináciu takým spôsobom, že by to mohli zbrzdiť alebo zmať súdne konanie.

Šiesty princíp sa týka kompetentnosti a pracovitosti sudcov, ktoré sú považované za predpoklad riadneho výkonu súdneho úradu. Úvodom ich charakteristiky sa zdôrazňuje, že sudcovské povinnosti majú prednosť pred ostatnými a že sudca je povinný venovať ich výkonu všetko odborné úsilie. Sudcovské povinnosti je potrebné chápať široko, nakoľko nezahŕňajú len aktivity v rámci pojednávania a prípravy rozhodnutí, ale aj všetky ďalšie činnosti týkajúce sa súdnej funkcie a fungovania súdu. Podľa uvedených princípov je sudca povinný vykonávať sudcovské funkcie efektívne vrátane doručovania prijatých rozhodnutí v rozumných lehotách a udržiavať a prehľbovať svoje znalosti, odbornú kvalifikáciu a osobné kvality potrebné pre riadny výkon sudcovských povinností. Počas pojednávania je sudca povinný udržiavať poriadok a spoločenské pravidlá a byť trpezlivý, dôstojný a zdvorilý vo vzťahu k právnikom, sporovým stranám, svedkom a ďalším osobám zúčastneným na pojednávaní. Rovnaké správanie je sudca povinný vyžadovať od právnych zástupcov, zamestnancov súdu a iných osôb nachádzajúcich sa pod jeho kontrolou. Napokon posledný siedmy princíp sa venuje zodpovednosti sudcu a stanovuje, že dodržiavanie etických princípov je podstatné pre účinné naplnenie cieľov Kódexu. Berúc do úvahy povahu súdneho úradu (a s výnimkou stanovenou zákonom), sudcovia nie sú zodpovední za svoje rozhodnutia žiadnemu orgánu alebo inštitúcii, ktoré sú v jurisdikcii Karibského súdu, hoci za svoje správanie zodpovedajú inštitúciám osobitne zriadeným na vykonávanie a administráciu Kódexu. Tieto inštitúcie poskytujú dôveryhodné prostriedky na posudzovanie a rozhodovanie o žalobách proti sudcom bez ujmy na ich nezávislosti. V konaní o takýchto žalobách majú sudcovia právo na riadny proces a ochranu voči kverulantským a nepodloženým žalobám.

Záverom

Na základe uvedeného možno sformulovať viaceré stručných záverov. Analýza Burgh-House princípov, ako aj etických kódexov štyroch súdov na jednej strane vykazuje viaceré spoločné črty, ako aj rozdielnosti. Spoločná črta spočíva v uznaní výsadného postavenia princípov nezávislosti a nestrannosti sudcov medzinárodných súdov ako garantov riadneho výkonu medzinárodného súdnictva bez ohľadu na jeho špecifickú a tiež ako významného nástroja na posilnenie dôvery verejnosti k medzinárodnému judiciálnemu spôsobu riešenia sporov. Aj niektoré ďalšie pravidlá sú spoločné pre analyzované etické kódexy, napríklad tie upravujúce vonkajšie (externé) činnosti sudcov, ďalej správanie sa sudcov počas pojednávania voči účastníkom konania a verejnosti, rešpektovanie dôvernosti súdnych porád a konaní a pod. Rozdiely medzi nimi spočívajú jednak v počte etických

princípov, tak aj v podrobnostiach úpravy ich obsahu a identifikácie tých (takých) konaní sudcov, ktoré sa považujú za ich porušenie. Tieto rozdiely vyplývajú jednak z odlišného prístupu súdov k miestu a významu etických princípov ako pomerne stručne formulovaných usmernení s minimom ich konkretizácie vo vzťahu k dovoľeným či zakázaným správaniam sa sudcov (v takomto prípade sú takéto konania sudcov postupne identifikované na *ad hoc* základni a v rámci konkrétnych prípadov) alebo usmernenia s pomerne rozsiahlym výpočtom dovoľených a zakázaných konaní sudcov, a to aspoň u niektorých princípov. Analýza kódexov potvrdzuje, že je možná aj kombinácia oboch prístupov v rámci jedného etického kódexu a vo vzťahu ku konkrétnym etickým princípom. Rozdielny prístup možno v kódexoch zaznamenať aj pri úprave procesných postupov a pravidiel, účelom ktorých je zabezpečiť účinnosť princípov nezávislosti a nestrannosti v praxi.²² Okrem ich viac či menej podrobnej úpravy je užitočné zdôrazniť aj potrebu, aby na etické „prešľapy“ sudcov mohli upozorňovať aj účastníci konania a nielen samotní sudcovia a aby konania o nich boli transparentné a „fair“ povahy.

²² Pokiaľ majú byť princípy nezávislosti a nestrannosti skutočne účinné, je potrebné vytvoriť dostupné mechanizmy pre zabezpečenie ich účinnosti - tieto by sa mali vzťahovať na všetkých, ktorí sú týmito princípmi dotknutí (vrátane samotných sudcov) a ktorí by mali vedieť ako a na koho sa s takouto situáciou obrátiť. In: P. Sands, C. MacLachlan, R. Mackenzie: *The Burgh House Principles on the Independence of the International Judiciary*. In: *The Law and Practice of International Courts and Tribunals*, 4 (2005), p. 250.